

FÂİK EFENDİ, Ömer

mud Kemal'in *Son Hattatlar* adlı kitabında neşrettiği biri 1314 (1896) tarihli celfi-sülüs müsennâ, diğeri celfi-sülüs ve nesih iki levhası ile Edirnekapı Atık Ali Paşa Camii'nde "ve yut'imüne't-taâ-me alâ hubbîhi" (el-İnsân 76/8) levhası da bilinen güzel eserleri arasında zikredilebilir. Ayrıca büyük boy bir Kur'ân-ı Kerim'i Âl-i İmrân sûresine kadar yazmış, bunun yanında en'am-ı şerifler, dua mecmuası ve levhalar da hazırlamıştır. Fâik Efendi'nin Mehmed Şefik Bey'den aldığı meşkler ve muhtelif yazılarla, öğrenenmiş pek çok yazı kalıbı ve icâzetnâmesi oğlu Muhiddin Hattatoglu tarafından Topkapı Sarayı Müzesi'ne hediye edilmiştir.

Fâik Efendi, hocası Mehmed Şefik Bey'in hazırladığı Kudüs'teki Ömer Camii'nin (Kubbetü's-sahre) celf yazılarını Alâeddin Bey'le (ö. 1305/1887) beraber işneleyerek kalıplarını hazırlamış, bu sebeple de hocasının takdirini kazanmıştır.

Yetistirdiği hattatlar arasında Hâfız Mahmud Efendi, Emirgân imam ve hatibi Hâfız Sâdık Efendi, Hacı Vâsif Efendi ve Bâlâ Dergâhı'nın son şeyhi Fahreddin Efendi sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvasarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, I, 58; Ta-rişik, *İstanbul Çeşmeleri*, I, 341, 342; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 89-92; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 31; Ayverdi, *Osmanlı Mimârîsi III*, s. 332; Muhiddin Hattatoglu, "İstanbul Silivrikapı'da Topçubaşı Süleyman Ağa Mimârî Manzûmesi", *VD*, IV (1958), s. 183-191; Hakkı Göktürk, "Bâlâ Camii ve Tekke, Türbe, Sebîl ve Çeşmeleri", *İst.A*, IV, 1955-1959; M. Baha Tanman, "Bâlâ Külliyesi", *DİA*, IV, 555, 556.

MUHİTTİN SERİN

el-FÂİK fî GARİBÎ'İ-HADİS

(القائِق في غريب الحديث)

Zemahşeri'nin

(ö. 538/1144)

hadislerde geçen

nâdir kelimelere dair eseri.

Bazı hadislerde görülen anlaşılması güç veya birkaç anlama gelen kelimeleri açıklamak üzere yazılmış bir lugattır. Kelimelerin ilk iki harflerine göre alfabetik olan eserde bir hadisteki ilk garîb kelimenin geçtiği yerde aynı hadisteki diğer garîb kelimelerin de açıklanması ve bunların ayrıca alfabetik yerinde zikredilmemesi eserden faydalanmayı güçleştirmektedir. Her ne kadar kelimelerin ikinci harflerinin değişeceği yerde, aynı kökten olduğu halde orada zikredilmeyen bazı kelimelerin hangi harfle birlikte açıklandığı belirtilmekteyse de (meselâ fâ + şin harfleriyle başlayan garîb kelimelerin sonunda "feşveş" kelimesi şin + be, "feşcet" kelimesi mim + dal, "feşfâş" kelimesi cim + sin harflerinde ele alınmıştır) söylenen yerde kelimeleri bulmak kolay olmamaktadır. Halbuki Ahmed b. Muhammed el-Herevî (ö. 401/1011) *el-Ğarîbeyn fi'l-Kur'ân ve'l-ĥadîş* adlı eserinde her kelimeyi alfabetiğinde almak suretiyle *el-Fâ'îk*'tekinden daha iyi bir sistem ortaya koymuştur. Arap dili ve edebiyatının en tanınmış âlimlerinden olan müellif garîb kelimeleri açıklarken âyet, Arap şiiri ve atasözleriyle istişhâd etmiş, bu arada gramer ve belâgat konularındaki görüşlerini de belirtmiştir. Bu sebeple eser hem lugat hem de edebiyat kitabı görünümündedir.

Zemahşeri, garîbül'-hadîs konusunda daha önce kaleme alınan Ebû Ubeyd Kâ-

sım b. Sellâm, İbn Kuteybe ve Hattâbî'nin *Ğarîbül'-ĥadîş*'lerini göz önünde bulundurmuş, sistemi farklı olmakla beraber İbn Kuteybe'nin eserinden büyük ölçüde faydalanmıştır (bk. İbn Kuteybe, nâşirin mukaddimesi, I, 80-88).

el-Fâ'îk, ilk defa Haydarâbâd'da iki cilt olarak yayımlanmıştır (1324). Eseri muhtelif yazma nüshalarını dikkate alarak dört cilt halinde neşre hazırlayan (Kahire 1364/1945) Ali Muhammed el-Bicâvî ile Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhîm garîb kelimeleri metnin kenarında göstermiş, eserdeki bazı kelimeleri dipnotta açıklamış ve kitapla ilgili çeşitli fihristler hazırlamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zemahşeri, *el-Fâ'îk fî ğarîbî'l-ĥadîş* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî — Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire 1364/1945, I-IV, ayrıca bk. nâşirlerin mukaddimesi, I, 3-10; İbn Kuteybe, *Ğarîbül'-ĥadîş* (nşr. Abdullâh el-Cebûrî), Bağdad 1397/1977, nâşirin mukaddimesi, I, 80-88; İbnü'l-Cevzî, *Ğarîbül'-ĥadîş* (nşr. Abdülmü'tî Emîn el-Kal'acî), Beyrut 1985, nâşirin mukaddimesi, s. 17; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye fî ğarîbî'l-ĥadîş* (nşr. Tâhir Ahmed ez-Zâvî — Mahmûd M. et-Tanâhî), Kahire 1383/1963, I, 9, ayrıca bk. nâşirlerin mukaddimesi, I, 3-20; İbnü's-Salâh, *Üllümbül'-ĥadîş*, s. 137-138; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî*, Kahire 1385/1966, II, 185; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1206, 1217; M. Muhammed Ebû Zehv, *el-Ĥadîş ve'l-muĥadîşün*, Kahire 1378/1958, s. 476-477.

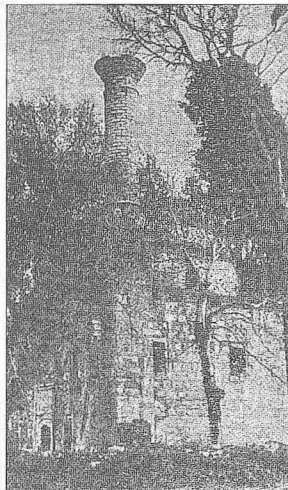
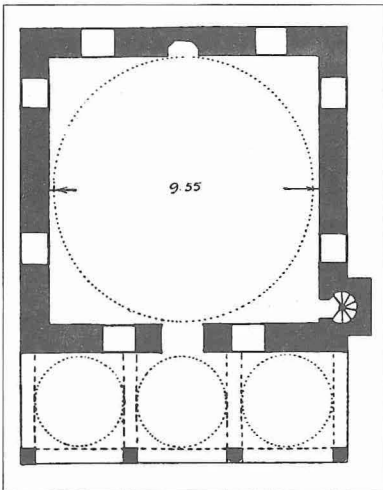
SELMAN BAŞARAN

FÂİK PAŞA CAMİİ

Bugün Batı Yunanistan sınırları içinde bulunan Arta şehrinde XV. yüzyılda yapılmış bir Osmanlı camii.

Batı Yunanistan'ın Epiros bölgesinde, Türk döneminde Narda olarak adlandırılan Arta'da Fâik Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Âşıkpaşazâde, XV. yüzyılın vezirlerinin adlarını ve yaptıkları hayır eserlerinin listesini verirken Fâik Paşa'nın da bir vakıf yapma kararında olduğunu açıklar. Bazı metinlerde "niyet etti", bazılarında ise "niyettedir" şeklinde yazıldığına göre Âşıkpaşazâde'nin tarihini yazdığı sıralarda Fâik Paşa'nın bu hayratını henüz inşa ettirmediği sonucu ortaya çıkar. *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ın esas metni 883'te (1478) İskodra'nın fethiyle sona erdiğine göre eserin bu tarihlerde yazıldığı kabul edilebilir.

Fâtiḥ Sultan Mehmed döneminin önemli, fakat o nisbette de az tanınan vezirlerinden olan Fâik Paşa'nın bu padişahın son yıllarında oldukça nüfuz kazandı-

Fâik Paşa
Camii ve planı